

Dyslexieprotocol

Didactisch en Orthopedagogisch Centrum

29 mei 2017
Opgesteld door afdeling dyslexie DOC93

Inhoud

Inleiding	3
1 Dyslexie	4
1.1 Aard en ernst van de problematiek	5
1.2 Problemen bij leerlingen met dyslexie	6
1.3 Werkhouding en taakopvatting	9
1.4 Beschermende factoren.....	10
2 Dyslexie in het voortgezet onderwijs	11
2.1 Moderne vreemde talen.....	11
2.2 Exacte vakken.....	11
2.3 Zaakvakken.....	12
2.4 Algemeen	12
3 Begeleiding van de leerlingen met dyslexie op DOC93	13
3.1 Visie.....	13
3.2 Missie	13
3.3 Uitgangspunten.....	14
3.4 Zorgniveaus.....	14
3.5 Grondhouding.....	15
3.6 Begeleiding.....	16
3.6.1 Begeleiding in de klas.....	16
3.6.2 Individuele begeleiding	25
3.6.3 Leesbegeleiding.....	26
3.6.4 Dyslexie de Baas!	26
3.6.5 Ouder/kind workshop	26
3.6.6 Communicatie met betrekking tot dyslexiebegeleiding	27
3.7 ICT hulpmiddelen	28
4 Signalering en Onderzoek op DOC93	30
4.1 Inventarisatie van gegevens van nieuwe leerlingen.....	30
4.2 Herhalingsonderzoek	30
4.3 Dyslexiescreening.....	30
4.4 Dyslexieonderzoek.....	31

Inleiding

Op DOC93 heeft een groot aantal leerlingen (ernstige) dyslexie. Het is daarom van belang dat de zorg voor deze leerlingen goed is geregeld. In dit dyslexieprotocol is uitgewerkt hoe de zorg voor de leerlingen met (ernstige) dyslexie op DOC93 is georganiseerd.

Het omgaan met leerlingen met dyslexie in de klas vraagt om aanpassingen tijdens de lessen en tijdens toetsmomenten. Docenten merken ook dat leerlingen met dyslexie heel verschillend met hun problemen omgaan. Het onderkennen van sociaal-emotionele en copingsproblemen ten gevolge van dyslexie is daarom belangrijk, omdat deze kunnen leiden tot frustratie, motivatieproblemen en zelfs tot schoolweigering. Docenten kunnen zorgen voor een dyslexievriendelijke omgeving en zo tegemoet komen aan de onderwijsbehoeften van de leerlingen met dyslexie. Op DOC 93 hebben de docenten de kennis en vaardigheden die nodig zijn om leerlingen met (ernstige) dyslexie optimaal te begeleiden.

DOC93 kent naast het dyslexieprotocol ook een taalbeleid. Onderdeel van het taalbeleid is dat van alle leerlingen die op school komen het taalniveau is/wordt vastgesteld. Zo wordt voor iedere leerling in kaart gebracht wat zijn/haar startniveau is ten opzichte van de referentieniveaus taal en wat hij op het gebied van taal nodig heeft om tot verdere ontwikkeling te komen. In het taalbeleid is aandacht voor alle leerlingen die moeite hebben met taal, waaronder de leerlingen met (ernstige) dyslexie. Voor de wijze waarop DOC 93 dit aanpakt wordt verwezen naar het taalbeleidsplan.

Waar in het dyslexieprotocol gesproken wordt over ouders kan ook gesproken worden van ouder(s)/verzorger(s). Tevens geldt dat er gesproken wordt over 'hij' als het gaat om een dyslectische leerling. Uiteraard wordt hier zowel hij als zij bedoeld.

1 Dyslexie

Op DOC93 wordt uitgegaan van de dyslexiedefinitie zoals geformuleerd door de Stichting Dyslexie Nederland (SDN, 2016). De definitie van de SDN sluit nu nauw aan bij de omschrijving van een specifieke leerstoornis in de DSM-5. Op basis van de DSM-5 zijn exclusiefactoren (uitsluitingsgronden) toegevoegd.

De huidige definitie luidt:

Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of een algemene verstandelijke beperking.

Dyslexie is dus een probleem in het (leren) lezen en/of spellen. Dyslexie komt in verschillende mate voor, van licht tot zeer ernstig. Het is niet altijd even gemakkelijk te herkennen. Hoogintelligente kinderen kunnen dyslectisch zijn en kinderen met een zwakke intelligentie kunnen soms goed lezen en spellen. Er is dus geen verband tussen intelligentie en lees- en spellingvaardigheid.

Het is belangrijk om goed uit te zoeken of er echt sprake is van dyslexie. Het mag niet het gevolg zijn van omgevingsfactoren, zoals slecht lees- en spellingonderwijs op de basisschool, veel schoolwisselingen, schoolverzuim enz. Ook is het belangrijk dat dyslexie niet verward wordt met ADHD of andere stoornissen. Leerlingen met een heel laag IQ krijgen ook geen dyslexieverklaring.

Dyslexie kan zich niet alleen manifesteren in de periode van het aanleren van lezen en spellen, maar ook op latere leeftijd. Als de leerling heeft geprofiteerd van goed lees- en spellingonderwijs (in het basisaanbod of van de extra interventies in laag 2), of als er sprake is van veel compenserende vermogens (bij leerlingen met een hoog IQ), kan de dyslexie gemaskeerd zijn gebleven. Met name in de brugklas, wanneer door de Moderne Vreemde Talen en door de grotere hoeveelheden leeswerk de belasting toeneemt, kan de dyslexie zich dan uiten.

NB. Bij leerlingen met dyslexie checken de dyslexiespecialisten aan het begin van het schooljaar:

- of de dyslexieverklaring inclusief het onderzoeksverslag aanwezig is
- of de dyslexieverklaring ondertekend is door een GZ-psycholoog of een orthopedagoog-generalist
- of de genoemde faciliteiten toereikend zijn voor het voortgezet onderwijs.

Zo niet, dan wordt er actie ondernomen en indien van toepassing in de loop van het schooljaar een aanvullende dyslexieverklaring opgesteld.

1.1 Aard en ernst van de problematiek

Dyslexie is een stoornis met als belangrijkste kenmerk: hardnekkige problemen in de automatisering van het lezen en/of het spellen op woordniveau.

- Dyslexie is een blijvend probleem;
- Er is sprake van didactische resistentie: de leerling reageert niet of te weinig op didactische maatregelen en remediëren/begeleiding;
- Dyslexie uit zich niet bij iedereen op dezelfde manier.

Symptomen

Omdat dyslexie zich niet bij iedereen op dezelfde manier uit, is het herkennen van dyslexie niet altijd gemakkelijk. Enkele symptomen van dyslexie zijn wel goed te herkennen. Hieronder volgt een opsomming van symptomen die (kunnen) voorkomen bij dyslexie:

- Technisch lezen is onvoldoende ontwikkeld, traag leestempo.
- Een tekst vlot en accuraat lezen is moeilijk, vooral als er hardop gelezen moet worden zonder voorbereiding.
- Directe woordherkenning (technisch lezen) verloopt moeizaam; dit kan consequenties hebben voor het begrijpen van de tekst, doordat woorden soms verkeerd gelezen worden of relevante informatie wordt overgeslagen door een gebrek aan tijd.
- Te globaal lezen. Teksten worden hierdoor soms verkeerd geïnterpreteerd en het levert doorgaans veel problemen op met multiple choice vragen.
- Spellingproblemen. Het onthouden van woordbeelden (spelling, Moderne Vreemde Talen).
- Moeite met schriftelijke taalvaardigheid, bijv. om 'iets' op papier te krijgen bij schrijfp opdrachten, boekverslagen of het maken van samenvattingen.
- Automatiseringsproblemen. Er is veel oefening nodig om iets te leren. Ondanks intensieve hulp blijft de achterstand bestaan, de lees- en spellingproblemen zijn hardnekkig.
- Moeite met de Informatieverwerving / informatieverwerking. Leerlingen met dyslexie hebben veel tijd nodig om informatie te verwerken.
- Woordvindingsproblemen. Leerlingen met dyslexie hebben soms moeite met het vinden van de juiste woorden en maken verbaal/talig een zwakke indruk.
- Moeite met onthouden van losse op zichzelf staande gegevens (jaartallen, plaatsnamen, idioom, muzieknoten) doordat er een fonologisch tekort bestaat bij de dyslectische leerling. Zo geven rijtjes, woordjes en topografie vaak problemen. Dit geldt ook voor begrippen en formules o.a. bij exacte vakken. Leerlingen met dyslexie hebben er doorgaans veel aan wanneer de informatie in samenhang met de gegevens wordt aangeboden.
- Moeilijk twee dingen tegelijk kunnen doen, zoals bijv. aantekeningen maken of iets overnemen van het bord - schrijven en luisteren tegelijk.
- Bepaalde leertaken kosten onevenredig veel tijd en energie.
- Concentratieprobleem.
- (vaak) Slecht handschrift.

Let op: dit verschilt per leerling!

Leerstoornis

Dyslexie is een leerstoornis, met het karakter van een handicap. Je wordt met dyslexie geboren, in zeker 40% van de gevallen is het erfelijk en dus genetisch bepaald. Dyslexie is niet het gevolg van een beperkte intelligentie, onvoldoende motivatie of tekorten in de leeromgeving.

Sociaal-emotionele gevolgen

Leerlingen met dyslexie kunnen hun kennis en vaardigheden niet ten volle laten zien door hun beperkte lees- en spellingvaardigheden. Dat levert spanningen en frustraties op. Een leerling met dyslexie heeft daarom in veel gevallen ook emotionele problemen. Deze worden gekenmerkt door:

- Faalangst
- Moedeloosheid door onbegrip en gebrek aan erkenning
- Voortdurende zware inspanning bij het leren, wat kan leiden tot overbelasting
- Negatief denken als gevolg van voortdurend falen
- Negatief zelfbeeld, ernstige twijfel aan eigen competentie
- Demotivatie
- Vermijdingsgedrag

1.2 Problemen bij leerlingen met dyslexie

De ene leerling met dyslexie is de andere niet. Er zijn grote verschillen in de manier waarop dyslexie zich kan uiten. Hieronder volgt een opsomming van problemen die voor *kunnen* komen bij leerlingen met dyslexie. Afgezien van lees- en spellingproblemen en automatiseringsproblemen die bij alle dyslectici voorkomen, komen niet alle hieronder genoemde problemen bij iedereen met dyslexie voor.

Leesproblemen

Het technisch lezen gaat te langzaam en soms ook onnauwkeurig.

Onder technisch lezen verstaan we het verklanken van tekens in woorden.

Als een leerling tijdens stillezen minder dan 100 woorden per minuut leest, dan is hij alleen bezig met het verklanken. Hij komt dan niet toe aan het begrijpen van de lesstof. De leerling is niet functioneel geletterd en kan zich onvoldoende redden in de maatschappij.

Daarom wordt vaak gedacht dat de leerling dom is. Niets is minder waar, want als hij voldoende tijd en ruimte krijgt om de tekst nog eens te lezen, dan is het begrip er wel!

Veel ouders lezen de lesstof aan hun kind voor: "*Hij hoeft het maar een keer te horen en hij kent de les.....*"

Voldoende technische leesvaardigheid is voorwaarde voor de ontwikkeling van het begrijpend en studerend lezen en vervolgens voor vrijwel alles wat er in het onderwijs te leren valt.

Spellingproblemen

Lang is gedacht dat leerlingen met dyslexie speciale fouten maken.

Inmiddels is duidelijk dat zij vooral veel fouten maken. De ene keer is het woord goed, de andere keer fout geschreven.

- De spelling is inconsequent, je kunt er geen peil op trekken.
- Er is vaak sprake van herhalingen, toevoegingen, weglatingen en omkeringen.

- Spelling is fonetisch: leerlingen schrijven het woord zoals je het woord.
- De spellingregels zitten vaak wel ergens in het geheugen, maar de leerling mist het vermogen om ze op te roepen en toe te passen.

De spelling is bij de meeste mensen geautomatiseerd. Je houdt het woord in je werkgeheugen even vast, terwijl je op hetzelfde moment uit het lange termijn geheugen zeer snel een spellingregel of het juiste woordbeeld oproept. Dit proces kost bij leerlingen met dyslexie veel tijd. Ook hier geldt dat de leerling moeilijk twee dingen tegelijk kan doen: snel, netjes en foutloos schrijven.

Bij het aanleren van de spelling in het Nederlands is er op de basisschool sprake van een zorgvuldige opbouw (klankzuiver, niet klankzuiver, regelwoorden, inprentwoorden etc.).

Bij het leren van de moderne vreemde talen ontbreekt die zorgvuldige opbouw. Er wordt met woorden gewerkt passend bij een thema. De leerling moet zelf maar zien hoe hij de spelling onder de knie krijgt. Door geheugenproblemen verloopt *de inprenting* van moeilijke en onbekende woorden uiterst moeizaam. De leerling heeft ook geen oog voor analogieën: elk woord is nieuw en alle werkwoorden zijn onregelmatig. Zo raakt het geheugen al snel overbelast.

Automatiseringsproblemen

Drie kenmerken van een goede automatisering zijn:

- Overbekende informatie wordt accuraat en snel verwerkt.
- De verwerking kost vrijwel geen aandacht en denkwerk meer.
- De omstandigheden zijn nauwelijks van invloed op de geautomatiseerde vaardigheden.

Het produceren van taal is hier een voorbeeld van. Mensen met een normale taalontwikkeling kunnen na verloop van tijd automatisch lezen en schrijven.

Bij leerlingen met dyslexie is sprake van een automatiseringsprobleem: *lezen en spellen verlopen moeizaam omdat de deelvaardigheden (coderen en decoderen) niet soepel en op elkaar afgestemd verlopen.*

Dit automatiseringsprobleem beperkt zich niet tot het lezen, schrijven en spellen. Het veroorzaakt moeite bij alles wat er op school te leren valt! De automatiseringsproblemen komen sterker naar voren onder spanning en tijdsdruk.

Werkgeheugen

Het werkgeheugen functioneert gebrekkig. Dit heeft verschillende gevolgen:

- Moeite met het vlot opnemen van nieuwe leerstof; de opnamecapaciteit is beperkt
- Moeite met het snel oproepen (reproduceren) van leerstof
- Moeite met het toepassen van de leerstof
- Korte spanningsboog

Auditieve waarneming

De auditieve waarneming verloopt moeizaam. Leerlingen met dyslexie hebben vaak problemen om mondelinge informatie goed te verwerken. Het is voor dyslectici met problemen in de auditieve waarneming vooral lastig bij leraren die klassikaal veel vertellen. Ze hebben moeite met het maken van aantekeningen: tegelijk luisteren en schrijven gaat moeizaam. Omdat ze het tempo niet bij kunnen houden, is de informatie in het aantekenschrift of werkboek vaak onvolledig en verbrokkeld.

Bij de moderne vreemde talen levert een beperkte auditieve waarneming ook de nodige problemen op in de luistervaardigheden en uitspraak.

Verbale vaardigheden

Dyslectici kunnen ook taal/spraakproblemen hebben. Woorden die verwijzen naar een duidelijk beeld geven de minste problemen (huis, auto, computer etc.). Woorden als 'vooralsnog', 'tevergeefs' en 'betrekkelijk' zijn lastig omdat de leerling zich hierbij geen beelden kan vormen.

Daarnaast zijn er veel dyslectici die last hebben van woordvindingsproblemen: de leerling heeft een beeld voor ogen, maar kan het juiste woord er niet bij bedenken. Ze hebben geen problemen om te begrijpen wat anderen bedoelen, maar wel om zelf het verhaal goed onder woorden te brengen.

Soms spreekt de leerling met korte zinnen omdat ze problemen hebben met het mondeling formuleren. Aan de andere kant kan het ook voorkomen dat een leerling omslachtig is in het taalgebruik en moeilijk tot de kern kan komen.

Hierdoor maken leerlingen met dyslexie soms een verbaal zwakke indruk.

Moeite met "uit het hoofd leren" (memoriseren)

Het onthouden van losse contextloze gegevens verloopt moeizaam (jaartallen, formules, scheikundige reacties, topografie etc.).

Het memoriseren van een bladzijde idioom/woordjes kost onevenredig veel tijd. En vaak is het geleerde een dag later alweer vervlogen.

Moeite met structureren en toepassen

Nieuwe leerstof wordt vaak geleerd als losse elementen. Daardoor ziet de leerling geen samenhang.

Concentratieproblemen

Leerlingen met dyslexie kunnen zich over het algemeen moeilijk concentreren. Dat is geen onwil, het heeft te maken met het zwakke werkgeheugen.

In een drukke klas ondervinden ze vaak veel hinder (van omgevingslawaai). Net als aan het eind van een proefwerk uur. Wanneer de meeste leerlingen klaar zijn, is het voor leerlingen met dyslexie stressen vanwege de tijd.

Tijdgevoel

Soms ontbreekt het leerlingen met dyslexie aan gevoel voor tijd of ordening in de tijd.

Het lukt hen minder goed om een realistische planning te maken voor het huiswerk en te overzien wat er van hen gevraagd wordt.

Schrijfproblemen

Leerlingen met dyslexie hebben vaak problemen om 'iets op papier te krijgen'. Dit heeft te maken met bijv. spellingproblemen, maar ook met problemen met het werkgeheugen. De leerling is alweer kwijt wat hij op wil schrijven. De leerling heeft behoefte aan ondersteuning bij het formuleren van antwoorden en het schrijven van teksten (modeling en scaffolding).

Handschriftproblemen

Een slecht handschrift komt meestal door een niet goed ontwikkelde fijne motoriek. Het schrijfwerk wordt soms onleesbaar. Niet alleen voor de leerkracht, maar ook voor de leerling zelf. En dat heeft weer een ongunstige uitwerking op het toch al zwakke woordbeeld. De leerling ziet zijn eigen fouten niet!

Slecht leesbare aantekeningen en werkboeken bemoeilijken het leren.

Overig

Verder kunnen onderstaande problemen ook bij sommige leerlingen voorkomen ten gevolge van dyslexie:

- Moeite met het onderscheid van links en rechts, boven en onder, voor en na, etc.
- Slecht ruimtelijk inzicht en zwak tijdsbesef
- Moeite met klokkijken en alfabet
- Wanordelijk of juist dwangmatig ordelijk
- Vergeetachtig
- Last van omgevingslawaaï
- Moeite met de visuele informatie in bijv. schoolboeken die druk en onoverzichtelijk kunnen zijn

1.3 Werkhouding en taakopvatting

Dyslexie kan verschillend uitwerken op de werkhouding en taakopvatting van de leerling. Om de leerling aan te moedigen, is het belangrijk om in gesprek te gaan, de leerling goed te kennen en te weten wat een leerling aankan (capaciteiten).

Daarnaast zijn er verschillende copingstijlen om rekening mee te houden tijdens die gesprekken en de aanpak hier op aan te passen.

Copingstijlen

Bij de *emotiegerichte coping* is een beperkt geloof in eigen kunnen te zien. De leerling vertoont emotionele reacties, zoals frustratie, angst (hoge hartslag tijdens toetsen) en niet meer naar school durven. Het lage zelfbeeld kan een gevolg zijn van gebrek aan autonomie tijdens de basisschooltijd. Ook in het VO kunnen leerlingen met dyslexie zich nog afhankelijk van anderen voelen, zoals ouders of docenten. In de puberteit is meer afstand nodig en er moet dan ook gestreefd worden naar meer zelfstandigheid, met of zonder hulpmiddelen.

De vermijdende coping uit zich bijv. door helemaal niet meer aan de taak te beginnen. Het is aangenamer voor de leerling om na afloop van een toets te kunnen zeggen dat hij het niet geleerd heeft, dan dat hij met veel extra inspanning toch nog een onvoldoende haalt. Dit vermijdingsgedrag (attributieprobleem) wordt vaak verward met motivatieproblemen. Een andere vorm van vermijdingsgedrag is bijv. het vertonen van clownesk gedrag in de klas.

De taakgerichte coping uit zich door (thuis) heel hard te werken en zich overdreven voor te bereiden. De tijd die wordt besteed aan de opdracht, staat niet meer in verhouding tot de taak. Dit leidt regelmatig tot depressiviteit bij leerlingen met dyslexie. Deze copingsstijl komt in verhouding vaker voor bij meisjes.

Iedere copingstijl vereist een eigen aanpak. Uit onderzoek blijkt dat de leerlingen met dyslexie meestal goed kunnen aangeven wat ze tijdens de lessen nodig hebben en wat ze prettig vinden. Dit kan verschillen per vak. Niet alleen mentoren, maar ook vakdocenten, dienen hierom met de leerlingen in gesprek te zijn. Leerlingen met dyslexie kunnen op DOC93 dan grote stappen zetten in hun ontwikkeling.

1.4 Beschermende factoren

De belemmeringen die een leerling ondervindt van bovengenoemde probleemgebieden kunnen gunstig worden beïnvloed door de volgende protectieve factoren:

- Ontwikkelen en toepassen van compensatiestrategieën (lees-, luister- en spellingstrategieën)
- Ontwikkelen en toepassen van metacognitieve vaardigheden (woordleer- en woordraadstrategieën, leerstijlen)
- Functioneel inzetten van compenserende software
- Creatief zijn in het bedenken van “ezelsbruggetjes” en “reminders”
- Goede motiverende sturing
- Doorzettingsvermogen
- Goed zelfbeeld
- Goede gespreks- en onderhandelvaardigheden

2 Dyslexie in het voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs worden er andere eisen aan de leerling gesteld dan in het basisonderwijs. De leerling krijgt namelijk meerdere talen aangeboden en krijgt te maken met lange, ingewikkelde teksten. Dit kan tot gevolg hebben dat de leerlingen met dyslexie op het voortgezet onderwijs (nog) meer hinder ondervinden van de dyslexie dan op het basisonderwijs. In dit hoofdstuk staat beschreven tegen welke problemen leerlingen met dyslexie aanlopen in het voortgezet onderwijs.

2.1 Moderne vreemde talen

In het voortgezet onderwijs beginnen bij de moderne vreemde talen de lees- en spellingproblemen, die mogelijk voor een groot deel overwonnen zijn bij het Nederlands, opnieuw. Onbekende tekens en klanken vragen om een nieuw woordbeeld. De leerling valt terug op spellend lezen. Dit komt niet ten goede aan het begrip van de tekst. Bij Engels geven vooral de uitspraak en schrijfwijze van Engelse woorden problemen, omdat deze zeer onregelmatig zijn. Duits geeft problemen vanwege de vele nieuwe klank-tekenkoppelingen. Op DOC93 zijn richtlijnen voor beoordeling van de spelling vastgesteld.

Evenals bij de moedertaal zien we dat leerlingen met dyslexie bij de vreemde talen:

- Moeilijk verschillen kunnen horen tussen de klanken in woorden.
- Moeite hebben met het uiteen rafelen van woorden en samenvoegen van klanken of klankgroepen.
- Problemen kunnen hebben met de uitspraak of woorden vervormen. De uitspraak is vaak matig, want leerlingen met dyslexie proberen door een fonetische uitspraak vat te krijgen op de schrijfwijze.
- Problemen kunnen hebben met articuleren: slordig of onduidelijk.

2.2 Exacte vakken

De hoeveelheid tekst bij het huidige wiskunde is vaak heel groot. Leerlingen met dyslexie komen bij het maken van het huiswerk tijd te kort, omdat ze traag lezen en informatie langzaam verwerken. Proefwerken worden soms slecht gemaakt, omdat ze de vraag niet of onvoldoende nauwkeurig kunnen lezen of te weinig tijd hebben om het antwoord op te schrijven. Ook bij natuur- en scheikunde lopen leerlingen met dyslexie tegen bepaalde problemen aan. Zo kan het onthouden van namen, plaatsen, jaartallen en losstaande feiten buiten de context problemen geven omdat ze slecht in het permanente geheugen worden vastgelegd. Het beste studieadvies dat je een leerling met dyslexie kan geven, is de stof te begrijpen en zich niet te verliezen in het onthouden van losse feiten. Soms moet een woord (plaats of naam) door de docent bij het corrigeren, hardop voorgelezen worden om te begrijpen wat de leerling bedoelt, doordat de leerling het woord fonetisch heeft opgeschreven.

2.3 Zaakvakken

Bij zaakvakken is de hoeveelheid tekst vaak heel groot. Het technisch lezen veroorzaakt een vertraging van het tempo en problemen met de techniek van het lezen kunnen het begrip van de tekst bemoeilijken. Ook hier geldt dat namen, plaatsen, jaartallen en andere losstaande contextloze gegevens, slecht in het permanent geheugen worden vastgelegd.

2.4 Algemeen

Los van de specifieke problemen die gelden bij bepaalde vakken, kunnen er ook moeilijkheden ontstaan door algemene omstandigheden binnen het voortgezet onderwijs. Een aantal voorbeelden hiervan zijn:

- Er wordt een redelijk verwerkingstempo verwacht.
- Om schoolboekteksten te begrijpen is nodig dat je technisch voldoende vaardig bent.
- Er zijn meer docenten dan op de basisschool, met elk een andere aanpak.
- Er wordt een sterk beroep gedaan op schoolse taalvaardigheden.
- Meer huiswerk.
- Er worden meer eisen gesteld aan de leerling bij het maken van toetsen doordat de toetsen omvangrijker zijn en er strengere normen gehanteerd worden.
- Er is veel aandacht voor vaardigheden en strategisch leren, maar veel minder voor de technische leesproblemen van de dyslectische leerling.

3 Begeleiding van de leerlingen met dyslexie op DOC93

3.1 Visie

Leren is een continu proces. Voordat je informatie tot je kunt nemen, moet je aan een paar voorwaarden voldoen: autonomie, relatie en competentie.

- Autonomie betekent zelf dingen (willen) doen.
- Relatie betekent samen dingen doen. Dit is belangrijk, omdat leren een sociaal proces is, met je docenten of met je medeleerlingen en soms met mensen van buiten school.
- Competentie betekent dingen kunnen doen. Dit is datgene wat je weet en wat je kunt. Wij willen je helpen je prettig te voelen bij wat je doet en je zelfvertrouwen te vergroten. Wij willen een leuke en uitdagende leeromgeving bieden waar je kunt groeien en je zelf kunt ontplooien.

Toegepast op het dyslexiebeleid, betekent dit het volgende:

- Autonomie: de zelfstandigheid bij leerlingen met dyslexie zal centraal moeten blijven staan. Zijn zij in staat om dingen zelfstandig te verwerken? Of kan hun zelfstandigheid vergroot worden door bijvoorbeeld de inzet van compenserende middelen? Daarnaast wordt er van een dyslectische leerling ook motivatie en doorzettingsvermogen verwacht. De leerling zal de verantwoordelijkheid moeten nemen om zich in te spannen voor school, ook al ondervindt hij hinder van zijn/haar beperkingen van dyslexie.
- Relatie: in de samenwerking tussen leerling en school zal er met ouders gekeken worden naar de beste mogelijkheden om de leerling zo min mogelijk hinder te laten ondervinden van de dyslexie.
- Competentie: Zeker bij leerlingen met dyslexie is het belangrijk dat zij zich competent voelen. De sociaal-emotionele ontwikkeling zal gevolgd moeten blijven worden. Door de inzet van faciliteiten en/of compenserende middelen kan het competentiegevoel van een leerling met dyslexie vergroot worden. De school kan de leerling ondersteunen om zo goed mogelijk met de dyslexie te kunnen omgaan en te accepteren.

3.2 Missie

De missie van de dyslexiebegeleiding is dat leerlingen bij het verlaten van DOC93 *functioneel geletterd* zijn op het niveau van lezen en spellen en dat ze onderwijs kunnen volgen dat past bij hun cognitief niveau, indien nodig met gebruik van compenserende hulpmiddelen.

Leerlingen die functioneel geletterd zijn, kunnen zich 'redden' in het onderwijs en in de maatschappij. Dit betekent concreet dat een leerling minimaal een stilleestempo heeft van 100 woorden per minuut op basisberoepsniveau tot 150 woorden per minuut op kaderberoepsniveau/theoretische leerweg. Ter vergelijking: de gemiddelde brugklasser VMBO op basisberoepsniveau leest 175 woorden per minuut aan het begin van de brugklas. Op het gebied van spelling is de leerling functioneel geletterd wanneer deze het niveau heeft van eind groep 5 (BB), groep 6 (KB) of medio groep 7 (TL) van de basisschool.

De behandeling van leerlingen met dyslexie is doorgaans zeer intensief en opgebouwd volgens wetenschappelijk onderbouwde principes. Daarnaast hebben de leerlingen op DOC93 behalve dyslexie vaak bijkomende problemen, bijv. op gedragsniveau en/of in de sociaal- emotionele ontwikkeling en/of op het gebied van taalvaardigheid.

De dyslexiebegeleiding is beleidsmatig ingebed. Een goede begeleiding van leerlingen met dyslexie kan alleen worden gerealiseerd als er op verschillende niveaus wordt samengewerkt. Regelmatige afstemming met teamleider, taakhouders, orthopedagogen, mentoren en de docenten voor de talen, de zaakvakken en wiskunde is van groot belang. Dit vindt plaats in de vorm van zorggesprekken, in het intern zorgoverleg en waar nodig in didactische aanpassingen in het onderwijs.

3.3 Uitgangspunten

De mate waarin en de manier waarop dyslectische leerlingen last hebben van hun beperking verschilt per leerling. De faciliteiten zijn dus niet voor iedereen gelijk. Uitgangspunt hierbij is dat de dyslectische leerlingen zoveel mogelijk op de normale manier aan lessen en toetsen deelnemen. De actuele wetgeving rondom dyslexie zal leidend zijn bij het nemen van deze besluiten.

Bij de begeleiding van leerlingen met dyslexie neemt DOC93 een aantal uitgangspunten in acht:

- Dyslexie is een leerprobleem.
- Dyslexie heeft sociaal-emotionele gevolgen.
- Leerlingen met dyslexie zijn daarom aangewezen op begrip en begeleiding van docenten.
- Aandacht en begeleiding is geen gunst, maar een recht. Basiszorg is bij de wet geregeld.
- Begeleiding wordt zoveel mogelijk binnen de klas en binnen de les gegeven.
- Maatregelen worden niet incidenteel, maar structureel genomen.
- Niet alle leerlingen hebben dezelfde aanpassingen en dispensaties nodig. Dit is afhankelijk van de aard en de ernst van de dyslexie.
- Maatregelen en dispensaties zijn altijd voorwaardelijk. De leerling heeft een inspanningsverplichting.
- Aanpassingen en dispensaties worden pas verleend op het moment dat het echt nodig is.
- Aanpassingen en dispensaties zijn geen voorkeursbehandeling, maar een eerlijke kans.
- De wettelijke mogelijkheden worden gerespecteerd.

3.4 Zorgniveaus

Niveau 1: De mentor

De mentor is als eerste verantwoordelijk voor een leerling met dyslexie in zijn klas. Hij is verantwoordelijk voor:

- Studiebegeleiding: verloop van de studie, resultaten.
- Morele / emotionele ondersteuning.
- Contact met de ouders.
- Contact met de dyslexiespecialist.

Niveau 2: De vakdocent

De vakdocent is verantwoordelijk voor de begeleiding binnen de les, op eigen vakgebied. Van elke docent mag verwacht worden dat hij een stuk professionaliteit in huis heeft om een leerling met een leerprobleem verder te helpen. Zie hiervoor ook 'Begeleiding in de klas' op pagina 16.

Niveau 3: De dyslexiespecialisten en/of RT MVT

De dyslexiebegeleiding en de remedial teaching zijn van belang om ervoor te zorgen dat leerlingen in staat zijn de eindtermen, vastgesteld door het Ministerie van O & W, te behalen en de school kunnen verlaten met een diploma. De dyslexiebegeleiding en de remedial teaching zijn daarom afgestemd op de behoefte van het kind, waarbij de hulpvraag van het kind centraal staat.

3.5 Grondhouding

Bij de begeleiding van leerlingen met dyslexie neemt het personeel van DOC93 een bepaalde grondhouding in acht. Fundamenteel in de omgang met leerlingen met dyslexie is de acceptatie van hun probleem. Herkenning en erkenning zijn de sleutelwoorden. Wanneer een leerkracht dyslexie serieus neemt, dan geeft dat de leerling een stuk rust en vertrouwen. Hierna staat de grondhouding nader omschreven.

1. Oog hebben voor het leerproces van de leerling.

De docenten gaan niet alleen af op het (onvoldoende) eindresultaat, het zichtbare product en verbinden er zeker geen ongenueanceerde veronderstellingen aan als: lui, gemakzuchtig of dom. Conclusies worden niet te snel getrokken, er wordt gevraagd naar verklaringen. In een gesprek proberen zij erachter te komen hoe de leerling heeft geleerd. Dan zal wellicht duidelijk worden hoezeer de leerling moet ploeteren en wat de beperkingen zijn.

2. Oog hebben voor gevoelens en gedachten achter het leerproces.

Dyslexie kan leiden tot emotionele problemen. Veel leerlingen hebben last van faalangst en denken dat ze dom zijn. Leerlingen denken vaak negatief op grond van negatieve ervaringen die ze hebben opgedaan. Docenten zijn alert op de signalen. Sommige leerlingen denken onlogisch of irrationeel. Deze gevoelens en gedachten worden aan de realiteit getoetst.

3. Het probleem accepteren en erkennen.

De leerling wordt niet voortdurend beoordeeld op wat hij niet kan. Er wordt geappelleerd aan zijn kwaliteiten. Samen wordt gezocht naar oplossingen en aanpassingen.

4. Positieve feedback geven.

De leerling mag het geloof in eigen kunnen niet verliezen. Er wordt benadrukt wat goed gaat. De leerling wordt geprezen voor zijn doorzettingsvermogen en de manier waarop hij zelf hulp vraagt. Fouten die leerlingen maken, worden gezien als onderdeel van het leerproces. Zij kunnen hier veel van leren.

Het vragen om ondersteuning wordt gewaardeerd als een positieve eigenschap en niet als blijk van onkunde. De leerling wordt niet vergeleken met zijn klasgenoten.

5. De leerling inzicht geven in zijn sterke en zwakke kanten.

Leerlingen met dyslexie hebben vaak een onevenwichtig prestatieprofiel: deels goede, deels slechte resultaten. Vaak hebben ze uitstekende resultaten voor wiskunde, de praktijkvakken of de creatieve vakken. Ook binnen de talen hebben ze onderdelen waarop ze goed scoren (bijv. luisteren of spreken, grammatica of werkstukjes). Geloof in eigen kunnen werkt heel stimulerend. Een reëel zelfbeeld stelt de leerling in staat zijn zwakke kanten te compenseren met zijn sterke!

Reëel betekent ook dat hij accepteert dat ondanks alle inspanningen de resultaten op het gebied van lezen en spellen nooit geweldig zullen zijn.

6. *De leerling niet ontzien.*

Een leerling met dyslexie moet je blijven stimuleren, afhaken ligt immers op de loer. Hij moet blijven trainen en zich compenserende strategieën eigen maken.

Dyslexie mag niet bij voorbaat een excuus zijn. Faciliteiten en aanpassingen worden pas aangeboden op momenten en in situaties, dat het echt nodig is.

Er mee leren leven: dat kan alleen wanneer de leerling actief met zijn belemmeringen omgaat.

3.6 Begeleiding

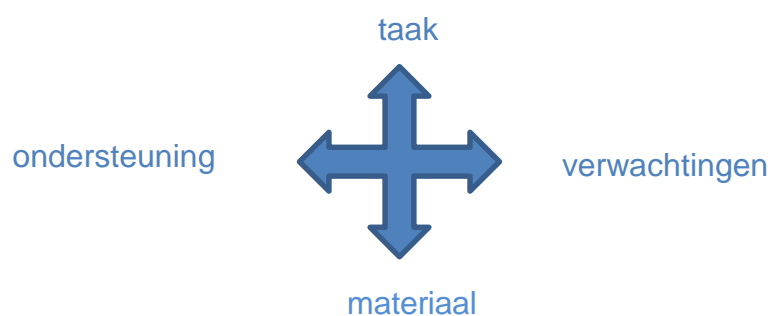
Leerlingen die niet functioneel geletterd zijn op het gebied van lezen en spellen en die zich hierdoor niet of onvoldoende kunnen 'redden' in het onderwijs en in de maatschappij, komen op DOC93 naast begeleiding in de klas in aanmerking voor individuele begeleiding van de dyslexiespecialisten. Het doel van de begeleiding is de leerling met dyslexie het onderwijs te laten volgen op het niveau dat past bij zijn/haar cognitieve capaciteiten. Er wordt gestreefd naar voldoende zelfstandigheid van de leerling (wel of niet met compenserende hulpmiddelen) en ingespeeld op gevoelens van competentie. Om deze zelfstandigheid te bereiken en gevoelens van competentie te versterken vindt afstemming plaats met de docenten voor de talen, de zaakvakken en wiskunde. Indien nodig worden didactische aanpassingen in het onderwijs geboden.

3.6.1 Begeleiding in de klas

AFSPRAKEN MET DOCENTEN

Docenten houden op verschillende manieren rekening met leerlingen met dyslexie in de klas en ondersteunen de leerlingen. Hierbij wordt steeds uitgegaan van de onderwijsbehoeften van de individuele leerling, de taken die uitgevoerd moeten worden, de differentiatiemogelijkheden in de lessen en het gebruik van hulpmiddelen. Daarbij hebben docenten realistische verwachtingen van leerlingen.

Docenten houden rekening met het laptopgebruik, de hulpmiddelen van de leerlingen en zorgen dat de gebruikte (digitale) materialen beschikbaar zijn voor leerlingen met dyslexie.

Algemeen

De docent

- stimuleert het gebruik van computer / laptop met spellingcontrole / hulpmiddelen zoals tekst-naar-spraak en/of spraak-naar-tekst software (bijv. Sprint, Dragon, Daisy). Docenten van DOC 93 zijn op de hoogte van de softwareprogramma's en hebben een vaardigheidstraining gehad in het omgaan met het programma Sprint.
- levert toetsen digitaal aan, bij voorkeur in Word-formaat, zodat leerlingen met dyslexie de toetsen moeiteloos kunnen openen. Toetsen kunnen beveiligd zijn met een wachtwoord;
- biedt extra tijd voor het maken van toetsen en gaat hier flexibel mee om. Naarmate een proefplaatsing of uitstroom dichterbij komt, wordt de toetstijd afgestemd op regulier onderwijs;
- laat de leerling alleen in overleg hardop lezen;
- overlegt met de leerling wat hij / zij moeilijk vindt bij het vak dat de docent geeft en hoe dit kan worden opgevangen;
- houdt bij het aanbieden van de leerstof rekening met de onderwijsbehoeften van de leerling met dyslexie;
- leert leerlingen werken met werkwijzers
- denkt na of het nodig is om alle leerlingen dezelfde (hoeveelheid) taken te geven of hoe hij kan differentiëren. Het is voor leerling met dyslexie vaak beter dat hij de basiskennis goed beheerst in plaats van alles half-half;
- zegt of schrijft nooit: "Je hebt zeker niet geleerd", maar vraagt aan de leerlingen wat en hoe hij heeft geleerd. En biedt leer- en leesstrategieën aan, zoals het activeren van voorkennis, samenvatten, mindmappen, enz.;
- is zich bewust van de noodzaak van leren door het gebruik van zoveel mogelijk zintuigen (niet alleen bij spelling)
 - NB. Ezelsbruggetjes helpen met name wanneer leerlingen ze zelf bedenken;
- maakt gebruik van verschillende werkvormen om actief leren te bevorderen;
- heeft realistische verwachtingen van wat leerlingen aankunnen bij het lezen van teksten en het opschrijven/typen van opdrachten in de beschikbare tijd. Het overnemen van aantekeningen is bijv. lastig voor leerlingen met dyslexie.
- Helpt leerlingen die problemen hebben met het maken van goede aantekeningen:
 - leert leerlingen hoe ze aantekeningen moeten maken;
 - laat de leerlingen kopieën maken van het werk van klasgenoten of deelt zelf aantekeningen uit aan het einde van de les (bijvoorbeeld flipcharts of de PowerPoint van het digibord), zodat de dyslectische leerling zijn aandacht kan richten op de uitleg;
 - geeft tijdens de les extra tijd om aantekeningen door te lezen, zodat er om extra uitleg of aanvullingen gevraagd kan worden.
- Vermijdt de situatie dat de leerlingen dingen fout aanleren:
 - controleert regelmatig werkboeken en schriften;
 - geeft voldoende tijd bij het verbeteren in de klas en werk met nakijkvellen;
 - soms kunnen leerlingen hun eigen handschrift niet lezen of zijn antwoorden ongestructureerd genoteerd. Laat dan kopieën maken van het antwoordenboek of werkboek van klasgenoten.

Toetsen

De docent

- geeft een toets tijdig op;
- zorgt dat alle toetsen zowel op papier als digitaal beschikbaar zijn;
- toetst maximaal één moderne vreemde taal op een dag;
- zorgt ervoor dat leerlingen succeservaringen kunnen opdoen;

- toetst ook wel eens op een andere manier, bijv. mondeling of door middel van een presentatie, portfolio;
- controleert of een leerling zich kan redden tijdens een toets door langs te lopen, te overleggen;
- wijst de leerling op het opslaan van de toets en gebruik spellingcontrole
- wijst de leerling op het gebruik van ondersteunende software
- bespreekt schriftelijke toetsen na
- overhoort regelmatig kleine hoeveelheden leerstof, waardoor leerlingen meer kansen hebben om een goed cijfer te halen;
- stelt toetsen op met een variatie aan vragen: bijv. open vragen en meerkeuze;
- houdt bij het geven van een toets rekening met andere geplande toetsen en voorkomt dat er twee talen op dezelfde dag getoetst worden;
- zorgt er met het oog op uitstroom van de leerling voor dat cijfers op toetsen een reëel beeld geven.

NB.

Toetsen worden dezelfde dag afgemaakt!

Ten aanzien van de beoordeling van spelling zijn richtlijnen vastgesteld.

Huiswerk

De docent

- geeft het huiswerk op tijd op;
- zet het huiswerk op het bord en in Magister, en spreekt uit wat hij opschrijft;
- zorgt voor rust tijdens het noteren en geeft de toelichting erna;
- spreidt het leren van feiten.

Feedback

De docent

- geeft feedback op wát beter kan en hóe het beter kan;
bijv. corrigeren van spellingfouten: schrijf het correcte woord volledig naast het verkeerd gespelde woord. Door het hele woord op te schrijven kan een leerling het juiste woordbeeld onthouden. En blijf de leerling wijzen op het juiste gebruik van interpunctie (hoofdletters, punten en komma's). Hierdoor kan de leerling meer structuur in zijn werken en in de tekst aanbrengen.
- geeft ook feedback op inspanning en proces.

Dyslexiepas

Leerlingen bij wie dyslexie is vastgesteld ontvangen een dyslexiepas waarop is aangegeven van welke faciliteiten zij gebruik kunnen maken. De pas is bedoeld om aan de leerling duidelijk te maken welke rechten hij heeft. Naast de rechten staat ook de eigen verantwoordelijkheid van de leerling op de pas vermeld. De pas is voor veel leerlingen een tastbaar bewijs van hun dyslexie. In de praktijk blijkt dat zij zich beter gehoord voelen en hierdoor ook steeds meer verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leerproces.

De volgende *handelingsadviezen* staan vermeld op de dyslexiepas:

- Extra tijd voor proefwerken en overhoringen
- Indien gewenst schriftelijke toetsen met vergroot lettertype
- Aangepaste spellingbeoordeling
- Indien nodig leerstof mondeling toetsen
- Extra hulpmiddelen toestaan
(bv. Laptop, spellingcontrole, Daisy, Sprint, Kurzweil, Claread, Dragon)

- Indien nodig gebruik grammatica-overzicht

Aan de achterzijde van de dyslexiepas staat de *verantwoordelijkheid van de leerling beschreven*:

Tijdens de les

Ik vraag of ik een leesbeurt mag voorbereiden.

Ik start mijn laptop op aan het begin van de les.

Ik zorg voor goede aantekeningen; anders kopieer ik ze. (Alternatief kan zijn dat de leerling tijdens de les enkele kernwoorden noteert en na afloop van de les vraagt of de docent een uitdraai van de aantekeningen die op het smartboard zijn gemaakt kan geven.)

Ik schrijf het huiswerk goed op en ik vraag indien nodig om hulp.

Huiswerk

Ik plan mijn werk.

Ik vraag de dyslexiespecialisten of zij Daisy cd's kunnen bestellen.

Ik vraag de docent om software die bij de methode hoort.

Ik maak aantekeningen, schema's of een mindmap tijdens het huiswerk.

Ik gebruik Quizlet of WRTS voor het leren van de talen.

Ik bedenk als het nodig is ezelsbruggetjes om iets beter te kunnen onthouden

Bij toetsing

Ik gebruik mijn laptop met spellingcontrole.

Ik gebruik de voorleessoftware.

Ik vraag om digitale toetsen, zodat ik een voorleesprogramma kan gebruiken.

Ik zorg indien nodig voor een koptelefoontje.

Ik vraag zo nodig extra tijd.

Ik vraag om alternatieve toetsmogelijkheden.

Algemeen

Ik vraag hulp van de dyslexiespecialisten bij problemen met lezen, spellen, Engels of hulpmiddelen.

De leerling heeft alleen recht op de faciliteiten indien de leerling zoveel mogelijk probeert zich volgens deze verantwoordelijkheden te gedragen. De mentor kan in overleg met de leerling bepalen welke verantwoordelijkheden specifiek van belang zijn voor deze leerling om aandacht aan te besteden.

NB. Leerlingen verwijderen gemaakte toetsen van de laptop, ook uit map downloads. Mocht er fraude gepleegd worden met een toets, dan verspeelt de leerling hiermee zijn/haar recht op digitaal toetsen voor een afgesproken periode.

Toelichting faciliteiten dyslexiepas

➤ *Extra tijd voor proefwerken en overhoringen*

Leerlingen met dyslexie krijgen extra tijd om proefwerken en overhoringen te maken. Vaak wordt dit gedaan door de leerlingen in een volgende les de toets verder te laten maken. Doordat de leerlingen op DOC93 les krijgen van een kleine groep docenten, staat een docent regelmatig vaker op een dag voor de groep. Docenten zijn er vrij in om te bepalen op welk moment ze de leerling een toets laten

afmaken als dit maar op dezelfde dag plaatsvindt. Vaak kiezen docenten ervoor om dit tijdens het eerstvolgende lesuur te doen omdat de docent weer lesgeeft aan de desbetreffende groep.

In de eerste klas krijgen leerlingen aan het begin van het schooljaar de tijd die ze nodig hebben, zodat ze kunnen wennen aan het maken van toetsen zonder al te veel stress te ondervinden. Al gauw wordt er naar toe gewerkt om de leerling de toets binnen een bepaalde tijd af te laten krijgen. Doorgaans wordt hierbij uitgegaan van de regel dat leerlingen met dyslexiemax. 20% extra tijd krijgen. Voor leerlingen die ernstig dyslectisch zijn en die moeten leren werken met tekst-naar-spraaksoftware en eventueel ook spraakherkenningssoftware, geldt dat zij meer extra tijd krijgen omdat het leren werken met deze programma's veel tijd vraagt.

➤ *Vergrotingen*

Vanaf 2013 worden alle examens aangeboden in lettertype Arial. 12. Vergrotingen zijn dan niet meer toegestaan. Wel mag gebruik gemaakt worden van de zoomfunctie van de computer. Met het oog daarop is het van belang dat toetsen voor leerlingen met dyslexie zoveel mogelijk digitaal worden aangeboden en de leerling zelf kan bepalen wat hij prettig vindt. (Bron:www.examenblad.nl)

Aanbeveling: alle toetsen worden aangeboden op minimaal Arial.12 of digitaal aangeboden zodat de leerling de lettergrootte zelf kan aanpassen.

➤ *Aangepaste spellingbeoordeling bij Nederlands en de moderne vreemde talen*

- Bij repetitie en s.o.'s (die niet bedoeld zijn als spellingproefwerken) schrijffouten niet meetellen.
- Bij de moderne vreemde talen wordt gemaakt werk 'fonetisch' nagekeken. B.v: *thank you*, opgeschreven als: *venk joe*: *venk*= niet goed *joe*= wel goed. De 'th' wordt immers niet uitgesproken als een 'v'. In dit geval een halve fout. 'You' wordt uitgesproken als 'joe' en wordt dus goed gerekend;
- Herhalingsfouten worden niet meegerekend;
- Het rapportcijfer mag niet meer dan één punt zakken tengevolge van mindere prestaties bij dictees en idioomrepetities. Zou dit wel het geval zijn, dan volgt overleg tussen de talendocenten, mentor, taakhouder/begeleider omtrent het te geven cijfer en de verder rapportage naar de ouders.
- Het in dit overleg vastgestelde cijfer telt bij de overgang. De eventuele aanvullende rapportage heeft dan alleen informatieve waarde, maar geen beslissende invloed.
- De spelling wordt niet beoordeeld bij zaakvakken en wiskunde.

➤ *Indien nodig leerstof mondeling toetsen*

Indien een leerling met dyslexie een bepaald schriftelijk werk zwaar onvoldoende heeft gemaakt, zou met de taakhouder/begeleider moeten worden overlegd of de leerling de kans krijgt het werk mondeling over te doen. Op DOC93 zitten veel leerlingen met dyslexie die problemen hebben met toetsen. Het is ondoenlijk om alle toetsen mondeling af te nemen, daarom wordt dit slechts bij uitzondering gedaan. Er wordt samen met de leerlingen gezocht naar andere oplossingen.

Leerlingen krijgen bijv. de gelegenheid om schriftelijk werk mondeling toe te lichten als het voor leerlingen met dyslexie lastig is 'iets' op papier te krijgen of omdat het handschrift niet duidelijk leesbaar is. Leerlingen die hier veel problemen mee hebben worden overigens gestimuleerd om gebruik te maken van bijv. het spraakherkenningsprogramma Dragon en /of Sprint.

➤ *Extra hulpmiddelen toestaan*

(bv. Laptop, Daisy, app Lex, Sprint, Kurzweil, ClaroRead, Dragon).

NB. Het gebruik van de spellingcontrole is voor dyslectische leerlingen toegestaan ook in toetsituaties en tijdens examens.

Dyslexiesoftware

Naast de laptop maken leerlingen met dyslexie met ernstige leesproblemen zoveel mogelijk gebruik van voorleessoftware en soms nog van boeken op Daisy. De software bevordert de zelfredzaamheid van de leerling.

DOC93 biedt de mogelijkheid om tegen geringe vergoeding, gebruik te maken van een licentie van Sprint Plus. De dyslexiespecialisten bepalen wie er voor een licentie in aanmerking komt. De dyslexiespecialisten helpen de leerlingen om goed met deze programma's om te gaan en helpen bij het maken van de juiste keus. Dit geldt ook als leerlingen gebruik maken van het spraakherkenningsprogramma Dragon Naturally Speaking als zij grote moeite hebben met het schrijven van teksten.

Wanneer een leerling gebruik wil maken van een ander voorleesprogramma, zoals ClaroRead, L2S of Kurzweil zijn de volledige kosten voor rekening van de ouders, evenals de kosten van Dragon.

Het is voor alle leerlingen mogelijk enkele handige softwareprogramma's gratis te downloaden, zoals bijvoorbeeld het mindmap-programma eMindMaps.

Gesproken boeken

Voor leerlingen met dyslexie kan het gebruik van gesproken boeken voor bepaalde vakken raadzaam zijn. Dit kan in de vorm van Sprint – PDF boeken. Het is ook mogelijk gebruik te maken van boeken die voorgelezen worden met gratis Daisy software of de app Lex.

De speciale boeken/bestanden worden besteld door de dyslexiespecialisten bij Dedicon. Een dyslexieverklaring is hiervoor verplicht.

Voorlichting hulpmiddelen

De dyslexiespecialisten geven in de eerste schoolweken voorlichting aan leerlingen in de klas, zodat de leerlingen op de hoogte zijn van de mogelijkheden op het gebied van de hulpmiddelen.

Ondersteuning van docenten

Daarnaast blijven de dyslexiespecialisten de docenten ondersteunen totdat leerlingen in de klas zelfstandig met de software kunnen werken. De uitleg vindt eerst individueel plaats, vervolgens krijgt de leerling de mogelijkheid om in de buurt van dyslexiespecialist het proefwerk te maken met behulp

van de software, zodat er nog vragen gesteld kunnen worden om daarna in de klas zelfstandig aan de slag te kunnen. Ondersteuning in de klas behoort daarna ook tot de mogelijkheden.

Quizlet en WRTS

Bij het leren van vreemde talen is het advies om gebruik te maken van een overhoorprogramma. Sinds het schooljaar 2016-2017 maakt DOC93 gebruik van Quizlet omdat dit programma gratis beschikbaar is. De docenten Engels zorgen ervoor dat lijsten met de woorden en Stones beschikbaar zijn voor dit programma. Aan het begin van het schooljaar ondersteunen de dyslexiespecialisten de docenten MVT bij de instructie van het programma Quizlet. Uitleg van het programma Quizlet wordt klassikaal en individueel gegeven. Dyslexiespecialisten en RT-ers vervullen hierin een belangrijke rol.

Wanneer kinderen liever werken met het programma WRTS is dat mogelijk. Bij gebruik van WRTS is het noodzakelijk een betaald account te gebruiken. Kosten zijn momenteel twee euro per maand en zijn voor rekening van de ouders van de leerlingen.

Aangepast programma voor Duits

Indien nodig wordt in de tweede klas voor leerlingen met dyslexie op TL en KB niveau een aangepast programma voor Duits aangeboden.

Een aangepast programma mag aangeboden worden omdat er geen kerndoelen geformuleerd zijn voor Duits en Frans in de onderbouw.

BESLUIT van 7 juni 2006, houdende vaststelling van de kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs alsmede aanpassing van het Inrichtingsbesluit W.V.O. (*Besluit kerndoelen onderbouw VO*)

Citaat uit het wettelijk besluit: "Er zijn geen kerndoelen geformuleerd voor andere moderne vreemde talen - in het bijzonder Duitse taal en Franse taal - die voor de leerroutes waarvoor op grond van de nieuwe artikelen 21 en 22 van het Inrichtingsbesluit W.V.O. naast de Engelse taal verplicht worden gesteld. Wel kunnen scholen de kerndoelen voor Engels gebruiken als leidraad voor het onderwijs in andere moderne vreemde talen door overal waar "Engels" staat de benaming van de desbetreffende andere moderne vreemde taal te lezen."

Bron: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0019945/2010-08-01>

Het is belangrijk dat leerlingen met een ernstige vorm van dyslexie de talen niet teveel met elkaar gaan verwarren. Het inzetten op Engels is met het oog op het examen altijd het belangrijkste.

Het is aan de school / docent zelf om te bepalen hoe het aangepaste programma voor Duits (en Frans) eruit ziet.

Voorbeelden van enkele toepassingen op DOC93:

- De leerlingen maken proefwerken met het (werk)boek erbij. De leerling kan dan mogelijk laten zien dat hij de grammatica (enigszins) kan toepassen. Op deze manier wordt voorkomen dat er een te groot beroep gedaan wordt op het geheugen en de oproepsnelheid. De leerling leert waar hij de de grammatica onderdelen kan vinden.
- De leerlingen mogen bij een toets ook gebruik maken een overzicht met regels / naamvallen enz.
- Ze krijgen minder leerwerk op.
- Er is aandacht voor Duitse films om ook de luistervaardigheid te stimuleren.

- Docenten halen elementen uit de kerndoelen van Engels en bepalen in overleg met de leerling wat wel gedaan wordt.

Ontheffing Duits in de onderbouw

Bij wijze van hoge uitzondering wordt soms ontheffing voor Duits verleend. Dit geldt alleen voor leerlingen die niet functioneel geletterd zijn en ondanks veel inspanning zeer zware onvoldoendes behalen voor Engels. In de vrijgekomen uren wordt extra Engels gegeven, gericht op lees, luister- en spreekvaardigheid.

Indien nodig gebruik grammatica-overzicht

Leerlingen met dyslexie mogen tijdens toetsen voor het vak Nederlands gebruik maken van een grammatica-overzicht als ze dat wensen. Dit overzicht is gemaakt door de dyslexiespecialisten. Het grammaticaoverzicht wordt niet tijdens het examen Nederlands ingezet.

Lezen voor de lijst

Leerlingen met dyslexie kunnen gebruik maken van luisterboeken waardoor het werkgeheugen minder belast wordt en zij meteen het leesbegrip 'inschakelen'. Het kost de leerlingen bovendien minder tijd om te voldoen aan de eisen die docenten stellen.

Het is aan te bevelen dat docenten leerlingen stimuleren gebruik te maken van onderstaande mogelijkheden:

- De Luisterbieb, een app van de bibliotheek die je gratis kunt downloaden als je lid bent van de bibliotheek. Het lidmaatschap is tot 18 jaar gratis. De app is beschikbaar voor Apple en Android. Voor het downloaden is internet nodig, voor het lezen van het boek niet. <http://www.bibliotheek.nl/luisterboeken.html>
- Passend Lezen: een service van de bibliotheek. Je kunt de boeken gratis downloaden wanneer je een account hebt aangemaakt. Het is vereist om de dyslexieverklaring te uploaden. Passend lezen heeft de beschikking over 72.000 ingesproken boeken, artikelen en tijdschriften. Voor leerlingen tot 18 jaar is dit gratis. Zie www.passendlezen.nl . Aanmelden via www.superboek.nl kan ook. Dit onderdeel bevat voornamelijk jeugdboeken.
- Karaoke Lezen: biedt gratis 80 Nederlandse boeken van diverse niveaus aan voor 12 t/m 15 jaar en 15 t/m 19 jaar. Leerlingen zien de tekst van het boek op het beeldscherm en een gekleurd balkje loopt mee met de stem die voorleest. Het is nodig om een account aan te maken. Meer informatie: www.karaokelezen.nl

TIPS VOOR LEERLINGEN

Zelfstandigheid

- Met dyslexie heb je meer tijd nodig voor je huiswerk dan je klasgenoten. Begin daarom op tijd.
- Richt je zoveel mogelijk op het leggen van verbanden. Concentreer je niet te lang op losse feitjes, omdat deze lastiger te onthouden zijn. Probeer de grote lijnen van de tekst te begrijpen.

- Dyslexie is geen excuus om minder te doen. Misschien moet je zelfs wel harder werken dan je klasgenoten. Zoek wat voor jou de beste manier van leren is.
- Vraag hulp als je dat nodig hebt.

Effectief studeren

- Studeer en werk op een zo rustig mogelijke plek:
 - Ga in de klas vooraan zitten als je dat prettiger vindt.
 - Leer thuis zonder afleiding. Studeren gaat makkelijker in een rustige ruimte.
 - Maak gebruik van oordoppen om nog meer rust te kunnen ervaren.
- Probeer verschillende manieren te gebruiken voor het leren:
 - Lees, spreek uit, schrijf op en stel je iets voor, bijvoorbeeld bij het leren van nieuwe woorden.
 - Lees, spreek uit en luister naar jezelf.
 - Schrijf het woord op en fantaseer over de betekenis.
- Vat de lesstof samen en leer in je eigen samenvatting:
 - Maak een schema, mindmap of samenvatting met kernwoorden.
 - Met die eigen samenvatting ken je de les al bijna.
 - Vertel daarna bij elk geschreven kernwoord wat je al weet.
 - Van de samenvatting van een ander leer je veel minder/weinig.
- Extra oefenen: sommige dingen worden door oefening geleerd, zoals sommen. Dyslectische leerlingen krijgen wat langzamer de nodige routine. Je zult dus extra /langer moeten oefenen dan je klasgenoten.
- Probeer waar mogelijk vooruit te werken en begin op tijd met leren, zodat je de lesstof vaker kunt herhalen. Je leert het meest van herhalen.

Lezen

- Lees zo veel mogelijk. Mensen lezen steeds makkelijker als zij ouder worden. Dat geldt ook voor jou. Blijf het dus proberen: Lees bijvoorbeeld iedere dag voor je zelf een half uur hardop.
- Lees een tekst opnieuw als je niet begrijpt wat er staat:
 - Lees rustig, herlees, regel na regel, alinea na alinea.
 - Vraag je af wat je gelezen hebt en wat de kern is.
 - Streep trefwoorden aan als je de inhoud te snel vergeet.

Schrijven

- Maak bijv. een schema voordat je begint met schrijven bij een opstel of werkstuk:
 - Schrijf in een schema de belangrijkste onderwerpen.
 - Maak daarna een uitgebreid schema met trefwoorden.
 - Schrijf daarna pas je verhaal.
- Begin je liever meteen met schrijven van je opstel of werkstuk?

- Schrijf eerst een ruwe versie.
 - Ga na of je alle punten genoemd hebt.
 - Begin te herordenen en ga na of je jouw ideeën goed onder woorden hebt gebracht.
 - Laat je spelling tenslotte controleren
- Verbeter je spelling:
- Vraag een overzicht van de spellingregels.
 - Controleer steeds wat je geschreven hebt. Maak gebruik van de spellingcontrole als je op de computer werkt.
 - Gebruik een woordenboek.

3.6.2 Individuele begeleiding

Naast klassikale begeleiding worden de leerlingen met dyslexie op DOC93 ook individueel begeleid. Op basis van het stilleestempo, de begrijpend leestoets en de hulpvraag kan ingeschat worden of en hoe vaak een leerling hulp nodig heeft.

In aanmerking voor individuele begeleiding komen:

- leerlingen met ernstige dyslexie die moeten leren omgaan met moderne compenserende hulpmiddelen, zoals bv. Kurzweil, Sprint, WoDy en/of Dragon, zowel individueel als in de klas. De begeleiding kan in het begin van het schooljaar zeer intensief zijn (een aantal keer per week).
- leerlingen met dyslexie met ernstige en hardnekkige problematiek op het gebied van lezen en spellen met een technisch leesniveau beneden het niveau van functionele geletterdheid (stilleestempo is beneden de 100-120 woorden per minuut) en een spellingniveau hebben beneden eind groep 5.
Deze leerlingen hebben daardoor meestal ook problemen hebben op het vlak van de moderne vreemde talen. De dyslexiespecialisten begeleiden de leerlingen op het gebied van leerstrategieën bij de vreemde talen, in combinatie met gebruik hulpmiddelen. Indien nodig en mogelijk wordt de docent Engels ingeschakeld voor extra RT. Die extra hulp is gericht op pre-teaching en extra uitleg.
- leerlingen waarbij de hardnekkigheid van de problematiek op het gebied van lezen en/of spellen moet worden aangetoond om vast te kunnen stellen of er sprake is van dyslexie, komen in aanmerking voor individuele begeleiding. Het gaat hierbij om leerlingen met een zeer laag stilleestempo en/ of leerlingen met een spellingniveau beneden het niveau van functionele geletterdheid (basisberoepsgerichte leerweg eind groep 5, kaderberoepsgerichte leerweg: eind groep 6, theoretische leerweg: medio groep 7) en een slechte prognose.
- leerlingen met dyslexie die ernstige problemen hebben op het gebied van zelfvertrouwen en motivatie. Afhankelijk van de situatie, ernst en ruimte in uren worden onderstaande leerlingen begeleid:
 - leerlingen met expressieve taalstoornissen die tevens dyslectisch zijn.
 - leerlingen met ernstige problematiek op het vlak van de woordenschat.
 - leerlingen met ernstige problematiek op het vlak van begrijpend lezen.

Leerlingen die in september nog niet in aanmerking komen voor individuele begeleiding worden nauwlettend gevolgd. De hulpvraag van de leerling zelf, de resultaten op de moderne vreemde talen en de zaakvakken of de herhalings-onderzoeken in februari en maart kunnen aanleiding zijn om leerlingen alsnog in te roosteren voor de tweede periode.

3.6.3 Leesbegeleiding

Leesvaardigheid

Om tot leren te kunnen komen, is lezen cruciaal. De leesvaardigheid neemt toe door (veel) te lezen. Het stillezen en de leesmotivatie op DOC93 worden o.a. gestimuleerd:

- door een motiverende leesomgeving (o.a. schoolbibliotheek met actueel aanbod op diverse niveaus);
- door iedere week een leesuur op het rooster te hebben;
- doordat de docent zelf ook leest tijdens het leesuur;
- door het aanbieden van RALFI-light en persoonlijke interactie met de leerlingen over een boek;
- het stellen van metacognitieve vragen;
- het aanbieden van leesstrategieën om het (verdiepend) lezen te stimuleren
- door bij leerlingen met een zeer laag stilleestempo die ver beneden het niveau van functionele geletterdheid zitten (<100 woorden per minuut), het gebruik van luisterboeken via Passend Lezen of Superboek te stimuleren;
- door aandacht te hebben voor boekkeuze.

Leesvaardigheid heeft prioriteit voor leerlingen om zich te kunnen handhaven in de maatschappij.

3.6.4 Dyslexie de Baas!

Er is tijdens de individuele begeleiding van leerlingen met dyslexie altijd aandacht voor psychosociale ondersteuning voor deze leerlingen. Daarnaast kan er indien noodzakelijk een training 'Dyslexie de Baas' aangeboden worden aan leerlingen met dyslexie uit klas 1 en / of klas 2. De training richt zich specifiek op het leren omgaan met de dyslexie, het krijgen van meer grip op het leren en het vergroten van de vaardigheid om problemen op te lossen. We streven er naar om het zelfbeeld van de leerlingen met dyslexie over hun functioneren op school te verbeteren. De training kan zowel individueel of in kleine groepjes worden gegeven.

3.6.5 Ouder/kind workshop

In het begin van het schooljaar organiseren de dyslexiespecialisten Ouder/kind workshops. Hierin wordt op de laptop van de leerling geoefend met Sprint (Plus) of Kurzweil en de mogelijkheden die deze hulpmiddelen bieden bij het lezen, schrijven en leren, om de leerling ook thuis goed te kunnen ondersteunen bij het leren.

3.6.6 Communicatie met betrekking tot dyslexiebegeleiding

De dyslexiespecialisten werkzaam op DOC93 onderstrepen het belang van een goede samenwerking met ouders en docenten. De communicatie en informatieoverdracht vindt op verschillende manieren plaats:

Informereren van ouders

Jaarlijks wordt aan het begin van het schooljaar een speciale ouderavond over dyslexie georganiseerd. Er wordt dan uitleg gegeven over dyslexie, de gebruikte dyslexiesoftware op DOC93 en de sociaal-emotionele problematiek van leerlingen met dyslexie.

Indien gewenst kunnen ouders contact opnemen met de dyslexiespecialisten. Vaak verloopt het contact via de mentor. Daarnaast nemen de dyslexiespecialisten indien nodig zelf initiatief voor een gesprek. Zij zijn ook aanwezig op de verschillende contactavonden.

Indien een leerling individuele begeleiding ontvangt en/of in aanmerking komt voor dyslexieonderzoek, worden ouders/verzorgers hiervan op de hoogte gesteld.

Informereren van docenten

Het verloop van de begeleiding en eventuele bijzonderheden worden vastgelegd in een handelingsplan, begeleidingsoverzichten en in Magister. Daarnaast is er regelmatig een zorgoverleg met taakhouders, orthopedagoog en mentoren. De dyslexiespecialisten leveren daarnaast informatie aan aan de mentoren ten behoeve van het Landstede Ontwikkelingsperspectief (in vervolg OPP genoemd). Deze informatie wordt door de mentoren met de ouders besproken. Indien gewenst kunnen de dyslexiespecialisten aanschuiven bij de gesprekken tussen mentoren en ouders.

Contacten met vervolgschool

Het handelingsplan en de informatie met betrekking tot de dyslexiebegeleiding in het OPP dient als basis voor de communicatie met de vervolgschool. Ter voorbereiding op vertrek worden leerlingen vaak geholpen bij het bedenken van goede vragen die ze kunnen stellen bij een kennismakingsgesprek op een nieuwe school en op gang geholpen hoe ze hun onderwijsbehoeften onder woorden kunnen brengen, speciaal op gebied van dyslexie.

Indien nodig vindt ook een warme overdracht plaats vanuit de afdeling dyslexie met de vervolgschool.

3.7 ICT hulpmiddelen

Van alle leerlingen met dyslexie wordt in kaart gebracht of en zo ja welke hulpmiddelen zij nodig hebben om het onderwijs te kunnen volgen dat past bij de cognitieve capaciteiten. Leerlingen met dyslexie die hulpmiddelen, zoals Sprint, Daisy en/of Dragon, gebruiken of nodig hebben, krijgen hiervoor intensieve begeleiding van de dyslexiespecialisten. Zij helpen de leerlingen om goed met deze programma's om te gaan en bij het maken van de juiste keuze voor een hulpmiddel.

Bijvoorbeeld leerlingen met ernstige spellingproblemen kunnen veel baat hebben bij het gebruik van een laptop met spellingcontrole. Met behulp van de computer kunnen fouten gemakkelijker worden opgespoord en verbeterd. Voor sommige leerlingen wordt het spraakherkenningsprogramma Dragon ingezet. Leerlingen met ernstige leesproblemen die gebruik maken van voorleessoftware, zoals tekst-naar-spraak software en/of gesproken boeken (Daisy), zullen teksten sneller kunnen lezen en met meer begrip. Ook bij leerlingen met een slecht leesbaar handschrift of met tempoproblemen bij het schrijven, kan het gebruik van een computer ondersteunend zijn. Het schrijfwerk kan met minder inspanning worden gemaakt en het werk is beter leesbaar, zowel voor de leerling zelf als voor de docenten.

Het werken met hulpmiddelen beïnvloedt de leerprestaties positief. Leerlingen voelen zich competent. Zij kunnen namelijk laten zien waartoe ze in staat zijn. Het onderwijs op DOC93 is ingericht op het (leren) werken met de hulpmiddelen; leerlingen krijgen in de klas ondersteuning van docenten en van de dyslexiespecialisten. Vooral in klas 1 hebben leerlingen nog veel hulp nodig bij het inzetten van de dyslexiesoftware. De ondersteuning in de klas door de dyslexiespecialisten vindt plaats op verzoek van de docent of gebeurt in overleg met de leerling zelf. Docenten van DOC93 zijn op de hoogte van de softwareprogramma's en hebben een vaardigheidstraining gehad in het omgaan met het programma Sprint.

DOC93 biedt, net als de overige Landstede VO-scholen, de leerlingen de mogelijkheid om gebruik te maken van een schoollicentie van Sprint Plus. Er wordt voor thuisgebruik wel een eigen bijdrage gevraagd van € 50,- per schooljaar. Het is belangrijk dat leerlingen voor het gebruik van Sprint een 32 bits versie van het Microsoft-officepakket (Word) op hun laptop hebben. Word is gratis via Landstede te downloaden.

De leerling leert tijdens ICT – lessen hoe hij om moet gaan met de digitale toetsen, waar hij die kan vinden en hoe ze weer bij de docent terug moeten komen. Tijdens de afname van de toets behoeft deze leerling weinig tot geen extra hulp. De leerling kan desgewenst de voorleesfunctie van SprintPlus

en de woordvoorspeller inzetten. Indien nodig kunnen de dyslexiespecialisten docenten en leerlingen ondersteunen bij de afname van de toetsen.

De ICT-middelen kunnen ook op de vervolgscholen tijdens de schoolexamens gebruikt worden. Voor leerlingen op basis- en kaderberoepsniveau is tijdens het centraal examen de voorleesfunctie en spellingcontrole van het examenprogramma Facet beschikbaar. Overige leerlingen (TL, Havo en VWO) maken gebruik van de hulpmiddelen Daisy, Sprint en/of Dragon tijdens het centrale examen.

4 Signalering en Onderzoek op DOC93

4.1 Inventarisatie van gegevens van nieuwe leerlingen

Van alle leerlingen die op DOC93 komen, stellen de dyslexiespecialisten het niveau van lezen en spellen vast. Ze doen dit dus ook bij leerlingen bij wie dyslexie al is vastgesteld of bij zij-instromers. Hierbij wordt gekeken naar de gegevens uit het onderwijskundig rapport, de toelatingsgegevens, informatie uit het leerlingdossier. Daarnaast wordt voor de leerlingen uit de eerste klassen gebruik gemaakt van toetsen van het Signaleringsinstrument Protocol Voortgezet Onderwijs (Zinsdictee 'Het wonderlijke weer' (klassikaal) en Stilleestoets 'Tekendeet' (individueel door dyslexiespecialisten) en de TOA-toets begrijpend lezen (klassikaal). Bij zij-instromers in het eerste jaar wordt per leerling bekeken welke van deze toetsen nog afgenomen moeten worden. Bij leerlingen die in het tweede schooljaar instromen, wordt standaard een stilleestoets afgenomen, en wordt per leerling bekeken welke gegevens nog in kaart moeten worden gebracht.

Met alle leerlingen met een laag leesniveau en/of een dyslexieverklaring voeren de dyslexiespecialisten een gesprek. Zo wordt voor iedere leerling in kaart gebracht wat het startniveau is en wat hij op het gebied van lezen en spellen nodig heeft om tot verdere ontwikkeling te komen. Tevens worden leerlingen die het risico lopen problemen te krijgen met de leerstof omdat ze moeite hebben met lezen en/of spellen, gesignaleerd. Op basis van deze gegevens geven de dyslexiespecialisten informatie aan docenten, zodat deze hierin hun onderwijs rekening mee kunnen houden.

4.2 Herhalingsonderzoek

In februari / maart vindt het herhalingsonderzoek plaats. Leerkrachten ontvangen van de dyslexiespecialisten een overzicht van de klassikaal af te nemen toetsen. Het gaat hierbij om een woorddictee en een toets voor begrijpend lezen (TOA).

De dyslexiespecialisten nemen opnieuw individueel een stilleestoets af, indien een leerling hier eerder onvoldoende op scoorde.

De scores kunnen aanleiding geven tot vervolgstappen: is de leerling goed vooruit gegaan, is intensivering van de begeleiding nodig of geven de scores bijvoorbeeld aanleiding tot nadere dyslexiescreening?

4.3 Dyslexiescreening

Een leerling komt in aanmerking voor een dyslexiescreening wanneer de leerling op één of meer van de volgende onderdelen onvoldoende scoort:

- Technisch lezen
- Stillezen
- Spelling woordniveau
- Spelling zinsniveau
- Begrijpend lezen, in combinatie met een zwak technisch leesniveau.

Wanneer een leerling in aanmerking komt voor een dyslexiescreening worden ouders hiervan op de hoogte gesteld. Tevens ontvangen zij een vragenlijst. Ook mentoren en docenten Moderne Vreemde Talen ontvangen vragenlijsten, zodat duidelijk wordt hoe de leerling functioneert en in het verleden gefunctioneerd heeft. De dyslexiescreening bestaat verder uit een aantal tests op het gebied van lezen en spellen en wordt door één van de dyslexiespecialisten afgenomen.

Het is niet altijd aan het begin van het schooljaar duidelijk welke leerlingen gescreend moeten worden op dyslexie. Sommige leerlingen vallen wel uit op een aantal toetsen, maar de uitval is dan niet dermate groot dat er meteen actie moet worden ondernomen. In die gevallen wordt ervoor gekozen om de uitslag van de onderzoeken halverwege het schooljaar af te wachten. Op basis van de resultaten op deze tests wordt dan alsnog bepaald of een dyslexiescreening noodzakelijk is. Ook leerlingen die geen uitval laten zien op de onderzoeken aan het begin van het schooljaar, maar die in de loop van het schooljaar problemen ondervinden bij de vreemde talen worden indien nodig gescreend.

Aan de hand van de gegevens van de dyslexiescreening wordt bepaald of dyslexieonderzoek noodzakelijk is. Ouders worden hiervan zo spoedig mogelijk op de hoogte gesteld. Indien nader onderzoek niet noodzakelijk is, ontvangen ouders een screeningsverslag met handelingsgerichte adviezen. Het screeningsverslag wordt toegevoegd aan het leerlingvolgsysteem en het leerlingdossier.

4.4 Dyslexieonderzoek

Indien op basis van de dyslexiescreening nader onderzoek wordt geadviseerd, worden ouders hiervan op de hoogte gesteld. Aan het onderzoek zijn kosten verbonden. Het bedrag staat in de schoolgids. Indien ouders akkoord gaan, wordt het onderzoek verder in gang gezet.

In enkele gevallen is op basis van de resultaten van de screening niet direct te bepalen of dyslexieonderzoek noodzakelijk is. Sommige leerlingen vallen wel uit op een aantal testen, maar de hardnekkigheid van de problematiek is nog onvoldoende aangetoond. In deze gevallen wordt de leerling eerst individueel begeleid op de factoren waarvan de hardnekkigheid nog aangetoond moet worden. De vorderingen tijdens de behandeling worden dan meegenomen in het besluit of er nader onderzoek nodig is.

Voor het dyslexieonderzoek neemt een orthopedagoog of een hiervoor getrainde dyslexiespecialist aanvullende toetsen af bij de leerling om de diagnose dyslexie vast te kunnen stellen.

De orthopedagoog/dyslexiespecialist maakt een onderzoeksverslag en bespreekt deze met een GZ-psycholoog/orthopedagoog-generalist. Alleen een GZ-psycholoog/orthopedagoog-generalist is bevoegd om een dyslexieverklaring af te geven en draagt de eindverantwoordelijkheid voor de dyslexieverklaring.

De ouders worden op de hoogte gesteld van de uitslag van het onderzoek. Het onderzoeksverslag (en indien van toepassing de dyslexieverklaring) wordt met deze brief meegezonden. Daarnaast worden de ouders uitgenodigd voor een gesprek met de orthopedagoog/dyslexiespecialist die het onderzoek heeft uitgevoerd.

Een kopie van het verslag wordt door de dyslexiespecialist toegevoegd aan het leerlingvolgsysteem en het leerling-dossier. De dyslexiespecialist stelt de mentor en andere docenten op de hoogte van mogelijke handelingsadviezen. De dyslexiespecialist zorgt er daarnaast voor dat, indien dyslexie is vastgesteld, de leerling een dyslexiepas krijgt (zie hoofdstuk 3).

Vastgesteld op 29 mei 2017